

فقیه جهاد و اجتهاد

گروه سیاسی: **آیت‌الله‌العظمی سیدمحمود هاشمی‌شاهرودی**، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام و عضو فقهای شورای نگهبان شامگاه دوشنبه در ۷۰ سالگی دار فانی را وداع گفت. تاملی کوتاه بر زندگی پرپرکت این فقیه عالیقدر نشان‌دهنده وجوه ممتاز و متمایز این شخصیت برجسته **حوزوی** و مدبر عالی‌رتبه در نظام اسلامی است. به گزارش «وطن امروز»، هر چند واکاوی و تبیین وجوه شخصیتی و مدیریتی مرحوم آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی که در چند دهه اخیر مسؤولیت‌های مهم و عالی را در نظام اسلامی بر عهده داشته از عهده گزارسانی محدود و موجز خارج است، با این حال مروری بر فرازهایی ویژه از زندگی این شخصیت برجسته حوزوی می‌تواند مخاطبان را به‌شناختی اجمالی از عظمت فکری، شخصیتی و مدیریتی او رهنمون کند.

مرحوم آیت‌الله‌العظمی‌سیدمحمودهاشمی‌شاهرودی سال ۱۳۳۷ در نجف به دنیا آمد. پدرش آیت‌الله‌سیدعلی هاشمی‌شاهرودی از نخستین شاگردان آیت‌الله‌العظمی خوبی و تقریرکننده دروس خارج مرحوم خوبی به شمار می‌آمد. مادر ایشان نیز دختر مرحوم آیت‌الله سیدعلی مددی موسوی‌قائنی از علمای بزرگ خراسان بود که سال‌های متمادی در شهر مقدس مشهد به تدریس و تربیت طلاب حوزه علمیه و اقامه جماعت در حرم امام رضاع) می‌پرداخت.

بعد از فراگیری دروس ابتدایی حوزه، به تحصیل خارج فقه و اصول از محضر اساتید مطرح حوزه نجف پرداخت که از آنها می‌توان به امام خمینی، آیت‌الله العظمی خوبی و شهید آیت‌الله‌العظمی سید محمدباقر صدر اشاره کرد. در میان اساتید آن مرحوم، ارتباط وی با شهید صدر بیش از دیگران بود و او را در زمره اصحاب نزدیک آن مرجع شهید قرار داد (آیت‌الله‌العظمی سیدمحمدباقر صدر و خواهرش بنت‌الهدی صدر ۱۹ فروردین سال ۵۹ به‌دستور صدام به شهادت رسیدند).

شهید صدر در نامه‌ای به یکی از شاگردانش درباره مرحوم شاهرودی گفته بود: «آقای هاشمی رشد علمی شگفت‌انگیز و نبوغ‌آفرینی دارد». ایشان درباره رابطه علمی میان خود و شاگرد گفته بود: «آقای هاشمی (شاهرودی) به‌عنوان وجود من است». به دلیل همین نبوغ و استعداد مرحوم هاشمی‌شاهرودی بود که در ۲۷ سالگی از استادش شهید سیدمحمدباقر صدر اجازه اجتهاد دریافت کرد. آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی همچنین از سوی شهید صدر برای نظارت بر امتحانات طلاب حوزه انتخاب شد و هم‌زمان در مسجد هندی نجف برای طلاب به تدریس خارج فقه اشتغال داشت.

■ **بصیرت‌افزایی از جایگاه قاضی‌القضات**

نخستین مسؤولیت عالی مرحوم آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی و شاید مهم‌ترین آنها را باید ریاست قوه قضائیه به‌مدت ۱۰ سال از سال ۷۸ تا ۸۸ دانست. این قوه در زمان ریاست آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی شاهد برخی تحولات ریشه‌ای بوده؛ از جمله می‌توان به اصلاح برخی قوانین و تدوین قانون جدید مجازات اسلامی، اعمال سیاست زندان‌زدایی، کیفرزدایی از قوانین، افزایش چشمگیر وکلای دادگستری و همچنین گسترش روابط میان قوای قضائیه کشورهای اسلامی اشاره کرد.

از سوی دیگر آخرین ماه‌های ریاست مرحوم شاهرودی بر دستگاه قضایی در سال ۸۸ هم‌زمان شد با فتنه شکست‌خوردگان انتخابات ریاست‌جمهوری دهم. رئیس سابق قوه قضائیه در این راستا رسیدگی سریع و قاطع به جرائم متهمان سیاسی حوادث بعد از انتخابات را در دستور کار قرار داد و هم‌زمان با علنی کردن این دادگاه‌ها که به پخش آنها از تلویزیون انجامید، قدم بزرگی جهت بصیرت‌افزایی و آشفای پشت‌پرده توطئه فتنه‌گران برداشت. در جریان همین دادگاه‌ها و پخش آن از تلویزیون بود که مسائلی چون تلاش فتنه‌گران برای محدود کردن رهبری، القای تقلب برای گسترش دامنه آشوب یا هم‌قسم شدن سران فتنه برای انتقام‌گیری از رهبری به اطلاع مردم رسید.

در نتیجه اقدام آیت‌الله‌هاشمی‌شاهرودی در رسیدگی قاطع و فوری به پرونده فتنه‌گران پس از انتخابات ریاست‌جمهوری دهم بسیاری از چهره‌های اصلی و کلیدی آشوب‌ها از جمله برخی چهره‌های سرشناس جریان موسوم به اصلاحات بازداشت و روانه زندان شدند. برخورد قاطع دستگاه قضایی تا حد زیادی پروژه فتنه‌گران را ناکام گذاشت به طوری که با بازداشت رئوس اصلی فتنه، از تحركات عمومی این جریان نیز بتدریج کاسته و به برخی اقدامات ایذایی و تخریبی منتهی شد. مرحوم آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی چند سال پس از فتنه ۸۸ طی مصاحبه‌ای به تلاش خود برای پایان دادن به فتنه‌انگیزی‌های میرحسین موسوی اشاره داشته و گفته بود: «ماه‌های آخر مسؤولیتم بود. مرداد ۸۸ مسؤولیت من تمام می‌شد. یک جلسه آقای موسوی و آقای رفسنجانی را به قوه قضائیه دعوت کردیم. آقای موسوی برای تظاهرات اعلامیه داده بود. گفتیم «آقا! این کار را نکنید و از این کار دست بکشید». گفتیم «اگر به نتایج انتخابات اعتراضی دارید، آقا قبول دارند و هیاتی را برای بررسی معین می‌کنند». گفت «شرط لغو بیانیه این است که به من اجازه بدهند در صدا و سیما صحبت کنم». گفتیم می‌شود این کار را کرد. به دفتر آقا زنگ زدیم. آقای جلیلی تازه دبیر شورای امنیت شده بود. به ایشان هم زنگ زدیم و گفتیم ایشان چنین شرطی دارد. گفتند «ما ترتیب کار را می‌دهیم». گفتیم «باید به صدا و سیما بگویید که زمان بگذارند که ایشان صحبت کنند». بعد گفتیم «آقایان با شرط شما موافقت، شما هم تظاهرات را لغو کنید». آنجا پیش ما قول داد این کار را بکنند و آنها هم واقعاً حاضر بودند که به ایشان برای صحبت در تلویزیون وقت بدهند اما از پیش ما که رفت، نمی‌دانم کدام خت‌انسان ذهنش را عوض کردند و کار خودشان را کردند».

■ **انتصاب در مسند فراقوه‌ای**

۲ سال پس از پایان مسؤولیت مرحوم آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی در مسند ریاست قوه قضائیه، او از سوی رهبر معظم انقلاب به عنوان رئیس هیات عالی حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه انتخاب شد. تشکیل این هیات در سال ۹۰ در شرایطی انجام شد که در سال‌های پیش از آن همواره خلأ نهادی برای طی فرآیند ۲ موضوع «حل اختلاف» و «تنظیم روابط قوای سه‌گانه» احساس می‌شد. هر چند در سال‌های قبل از آن جهت حل مسائل اینچنینی رهبری مستقیماً ورود

و چالش‌های این حوزه را حل می‌کردند، با این حال روندی که طی ۳ دهه گذشته از بعد حقوقی و روابط قوا پیش آمد– که بعضاً صبغه حقوقی و قانونی، برخی صبغه تشکیلاتی ناشی از تفکیک قوا و بخشی هم صبغه سیاسی داشتند– نشان داد برای فیصله دادن به مباحث میان قوا به یک نهاد دائمی احتیاج است. کما اینکه برای حل اختلافات مجلس و شورای نگهبان نیز در نهایت یک نهاد دائمی (مجمع تشخیص مصلحت نظام) تاسیس شده بود. به اعتقاد کارشناسان، بسیاری از اختلافاتی که میان قسوای مختلف پیش می‌آید بیش از آنکه جنبه فرار از قانون داشته باشد، عمدتاً ناشی از پافشاری هر کدام از قوا به صلاحیت‌ها و اختیارات قانونی خود یا قوه مربوط به خود بود و به همین خاطر با تفسیر قنون توسط شورای نگهبان– آنجا که مربوط به قانون اساسی است– یا توسط مجلس– آنجا که مربوط به قانون عادی است– مشکل حل نمی‌شد.

در ماه‌های منتهی به تشکیل این هیات در سال ۹۰ نیز چنین اختلافاتی میان مجلس و دولت وجود داشت که از جمله آنها می‌توان به اختلاف نظرها پیرامون برنامه پنجم توسعه، بودجه سال ۹۱، مکاتبات معاونت نظارت مجلس با دولت یا هدفمندی یارانه‌ها اشاره کرد. انتصاب مرحوم آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی به عنوان یک مجتهد عالی‌رتبه، مجرب، مورد اعتماد و دارای حسن رابطه با همه شخصیت‌های نظام از جمله سران وقت قوا در رأس این هیأت در سال ۹۰ تا حد زیادی از اختلافات حقوقی میان قوه و از جمله میان دولت و مجلس کاست. همین رویکرد فراجنبی موجب شد در دولت‌های یازدهم و دوازدهم نیز برخی اختلافات به این هیات ارجاع شود که لایحه جامع وکالت و قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر از جمله آنهاست.

■ **نفوذ کم‌نظیر در میان شیعیان عراقی**

مرحوم آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی از جمله معدود شخصیت‌های سیاسی ایران بود که نفوذی کم‌نظیر میان شیعیان عراق داشت. این نفوذ تا حدی بود که در جریان سفر مقامات ارشد عراقی به ایران در سال‌های گذشته، دیدار با مرحوم آیت‌الله شاهرودی از جمله برنامه‌های ثابت این مقامات به شمار می‌رفت. دیدار حیدر العبادی، نخست‌وزیر سابق عراق با آیت‌الله شاهرودی در سال ۹۳ و همچنین ملاقات نوری مالکی، معاون اول سابق رئیس‌جمهور عراق با آیت‌الله شاهرودی در جریان سفرش به تهران از جمله همین موارد است.

سفر سال گذشته رئیس فقید مجمع تشخیص مصلحت نظام به عراق که با استقبال گسترده مسؤلان و مقامات این کشور همراه بود نیز نمود دیگری از نفوذ بالای مرحوم آیت‌الله شاهرودی در این کشور اسلامی به‌شمار می‌رود. هیأت عالی‌رتبه ایرانی در جریان این سفر به ریاست آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی در بدو ورود به فرودگاه بغداد از سوی شیخ همام حمودی نایب رئیس اول پارلمان عراق، شیخ حلیم زهیری مشاور نخست‌وزیر، ابومهدی المهندس فرمانده حشدالشعبی عراق و ایرج مسجدی سفیر ایران در بغداد مورد استقبال قرار گرفت. آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی همچنین در این سفر با حیدر العبادی، نخست‌وزیر عراق، شماری از وزرا و مقامات دولتی و نیز مراجع تقلید شیعه دیدار و گفت‌وگو کرد. با همه اینها برای تحلیل و ریشه‌یابی این نفوذ گسترده مرحوم آیت‌الله شاهرودی در میان شیعیان عراقی باید چند دهه به عقب بازگشت. با شروع جنگ تحمیلی و فشار صدام بر شیعیان و مردم عراق، امام خمینی مأموریتی به حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای مبنی بر پیگیری امور عراق دادند. سال ۱۳۶۱ رئیس‌جمهور وقت با پیگیری و استفاده از ظرفیت روحانیت مبارز عراق بویژه شهید آیت‌الله سیدمحمدباقر حکیم و آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی با تنظیم اساننامه‌ای تشکیل مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق را راهاندازی کردند.

آیت‌الله شاهرودی درباره تأسیس مجلس اعلای عراق و نقش آیت‌الله خامنه‌ای در تأسیس این مجلس گفته بود: «آیت‌الله خامنه‌ای که خدا حفظ‌شان کند، از طرف حضرت امام مسؤول شده بودند بحث عراق را دنبال کنند. اوایل ریاست‌جمهوری ایشان بود. اعضای «جماعه العلماء» همه از نجفی‌ها بودند. کربلایی‌ها هم مستقلاً برای خود جماعت‌هایی را راه انداخته بودند و بیشتر با آقای منتظری و سیدمهدی هاشمی سروکار داشتند. آقا دیدند این شیوه مناسبی نیست و پیشنهاد کردند مجلسی به‌نام مجلس اعلا تشکیل شود. جنگ هم شروع شده بود و ضرورت ایجاد می‌کرد یک مجلس درست و حسابی تشکیل شود که همه اینها را در خود جمع کند. در واقع پیشنهاد مجلس اعلا را ایشان دادند و از همه ما که بیشترمان در قم بودیم دعوت کردند، به بنده هم مستقیم زنگ زدند. تا قبل از آن با ایشان سلام و علیکم داشتیم ولی نه زیاد. یکی یکی افراد را دعوت کردند و خدمت‌شان رقتیم. از بعضی آقایان کربلایی هم دعوت کرده بودند. شیخ دیگری هم بود که فوت کرده است. او هم عده‌ای از کربلایی‌ها را تحت عنوان «العمل الاسلامی» جمع کرده بود. مقام معظم رهبری همه را در مجلس اعلا جمع کرد و در نخستین جلسه بحث‌های مفصلی هم شد، بعضی‌ها موافق و برخی مخالف بودند. ایشان گفت «من از طرف امام مسؤول هستم» خلاصه ایشان این تشکیلات را ایجاد و اساسنامه‌ای را تنظیم کردند و از ما خواستند بنشینیم و درباره آن بحث و آن را تنظیم و تکمیل کنیم و خدمت ایشان بدهیم. ما هم این کار را کردیم. البته آقای حکیم محور بود. ۲–۳ نفر کربلایی و بقیه نجفی بودند. بنا شد یکی از عالمان اهل‌سنت هم باشد که از اهالی کرد دعوت شد».

مرحوم هاشمی‌شاهرودی عضو هیات مؤسس و نخستین رئیس مجلس اعلا بود که پس از چندی با ریاست شهید حکیم به مدت مدیدی به عنوان سخنگوی این مجلس ایفای نقش مؤثر داشت. بر گزاری کنفرانس «جنایات صدام» از مهم‌ترین حرکت‌های مجلس اعلای عراق در دهه ۶۰ بود.

منیپالیتی

پیام تسلیت رهبر انقلاب

استادی بزرگ در حوزه، کارگزاری باوفا برای نظام

رهبر حکیم انقلاب اسلامی در پیامی درگذشت فقیه عالی‌قدر و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی را تسلیت گفتند. به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، متن پیام حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای به این شرح است:

بسم الله الرحمن الرحيم
انا لله و انا اليه راجعون

با تأسف و اندوه خیر درگذشت فقیه عالی‌قدر و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، آیت‌الله آقای حاج سیدمحمود هاشمی‌شاهرودی رضوان‌الله‌علیه را دریافت کردم. این ضایعه اسفبار که پس از حدود یک سال بیماری سخت و دردناک واقع شده است مایه تالم همه کسانی است که به مقام علمی و خدمات با ارزش ایشان به نظام اسلامی و نیز به مجموعه‌های فقهی و اصولی و حقوقی حوزه‌های علمیه آشنا می‌باشند. ایشان استادی بزرگ در حوزه علمیه قم و کارگزاری با وفا در مهم‌ترین تشکیلات نظام جمهوری اسلامی، عضو مؤثری در شورای نگهبان و رئیس موفقی در مجمع تشخیص مصلحت بودند و آثار و برکات علمی بسیاری از خود بر جای نهادند. ایشان همچنین برادر سه شهید و از یاران و شاگردان و همراهان شهید نام‌آور و بزرگوار سیدمحمدباقر صدر بودند. اینجانب مصیبت درگذشت این عالم برجسته را به خاندان مکرم، همسر گرامی و فرزندان محترم و همه وابستگان و نیز به حوزه علمیه قم و شاگردان و همکاران علمی و ارادتمندان ایشان تسلیت می‌گویم و رحمت و مغفرت الهی و علو درجات ایشان را از خداوند متعال مسألت می‌نمایم. **سیدعلی خامنه‌ای** / ۴ دی ۱۳۹۷

■ **اقامه نماز رهبر انقلاب بر پیکر آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی**

به گزارش فارس، ساعت ۸ صبح امروز چهارشنبه ۵ دی اقامه نماز بر پیکر آیت‌الله سیدمحمود هاشمی‌شاهرودی، رئیس فقید مجمع تشخیص مصلحت نظام به امامت رهبر معظم انقلاب اسلامی در مصالای امام خمینی(ره) تهران انجام می‌شود. همچنین مراسم تشییع نیز عصر امروز در شهر مقدس قم از محل مسجد امام حسن عسکری(ع) به سمت حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه(س) صورت خواهد گرفت.

پیام تسلیت رئیس جمهور

استاد برجسته حوزه و فقاهت

رئیس‌جمهور در پیامی با تسلیت ارتحال عالم مجاهد حضرت آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی، رئیس فقید مجمع تشخیص مصلحت نظام، از درگاه خداوند متعال برای آن عالم پرهیزگار علو درجات و همجواری با اجداد مطهرشان و برای عموم بازماندگان صبر و اجر مسألت کرد. در بخشی از پیام روحانی آمده است: این استاد برجسته حوزه و فقاهت که افتخار درس‌آموزی در محضر اساتید بزرگی همچون شهید صدر را داشت، تمام عمر پرپرکت خود را با منشی اعتدالی و ترویج خردورزی و همگرایی، وقف گسترش معارف عالی دینی و سیره اهل بیت علیهم السلام و تربیت شاگردانی میرز نموده و نیز طی ۴ دهه گذشته در خطیرترین و تأثیرگذارترین مسؤولیت‌ها نظیر عضویت در شورای نگهبان، ریاست قوه قضائیه، عضویت در مجلس خبرگان رهبری و سرانجام ریاست مجمع تشخیص مصلحت نظام، منشأ تحولات و خدمات ارزنده بود. آن مرحوم، همچنین ضمن خلق آثار متعدد علمی و فقهی فاخر، برای ارتقای فرهنگ و تمدن اسلامی– ایرانی، تقویت ارتباط بین حوزه و دانشگاه و توسعه علوم انسانی، «دانشگاه عدالت» را تأسیس کرد تا گامی مهم و ماندگار در نشر فرهنگ اسلامی و علوم قضایی باشد.

پیام تسلیت رئیس مجلس

چهره درخشان در علوم اسلامی

رئیس مجلس شورای اسلامی در پیامی درگذشت آیت‌الله سیدمحمود هاشمی‌شاهرودی، رئیس فقید مجمع تشخیص مصلحت نظام را تسلیت گفت. در بخشی از این پیام آمده است: ایشان مزین به تبار سادات و از خاندان معظم روحانیت و فقاهت و مروج مکتب اسلام و اهل‌بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام بودند. آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی به دلیل هوش سرشار و کوشش فراوان در فراگیری علوم دینی در حلقه درس آیت عظام خوبی و شهید سیدمحمدباقر صدر قرار گرفت و در محضر این اساتید به نظام مبنای اجتهادی خود پرداخت. ایشان علاوه بر اینکه از چهره‌های درخشان در علوم اسلامی بودند، در شورای نگهبان و قوه‌قضائیه، منشأ خدمات فراوانی شدند. اینجانب ضمن عرض تسلیت ضایعه از تحال این روحانی گرانبقدر و خدوم به محضر ملت شریف ایران، مقام معظم رهبری، حوزه‌های مقدسه علمیه قم و نجف، شاگردان، ارادتمندان و بیت مکرم ایشان، برای آن عزیز سفر کرده رحمت واسعه و علو درجات و برای بازماندگان صبر و اجر از درگاه خداوند متعال مسألت می‌کنم.

پیام تسلیت رئیس قوه‌قضائیه

منشأ تحولات در دستگاه قضایی

رئیس قوه‌قضائیه با صدور پیامی درگذشت رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام حضرت آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی را تسلیت گفت. در بخشی از پیام آیت‌الله املی لاریجانی آمده است: ضایعه مولمه درگذشت این فقیه عرصه جهاد و اجتهاد را که در دوران ریاست قوه‌قضائیه منشأ تحولات بسیاری در دستگاه قضایی بودند و در سنگر شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام و مجلس خبرگان رهبری در مسیر وحدت، انسجام و سلامت نظام مقدس جمهوری اسلامی گام برمی‌داشتند و در حوزه‌های علمیه منشأ خدمات علمی بسیاری بودند را به محضر حضرت ولیعصر(عج)، مقام معظم رهبری(مدظله‌العالی)، حوزه‌های علمیه و بیت معظم ایشان تسلیت می‌گویم و علو درجات و رحمت واسعه الهی برای آن فقید سعید و صبر جمیل و اجر جزیل برای بازماندگان را از درگاه حضرت حق مسألت دارم.

پیام تسلیت احزاب و شخصیت‌ها

همچنین آیت‌الله جنتی، محسن رضایی، علی‌اکبر ولایتی، علی سعیدی رئیس دفتر عقیدتی سیاسی فرماندهی معظم کل قوه، امیر سرلشکر سیدعبدالرحیم موسوی فرمانده کل ارتش جمهوری اسلامی ایران، محمود علوی وزیر اطلاعات، آیت‌الله علم‌الهدی نماینده ولی فقیه در استان خراسان‌رضوی و امام جمعه مشهد مقدس و… از جمله دیگر مسؤولان و شخصیت‌هایی بودند که طی پیام‌هایی جداگانه از تحال آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی را تسلیت گفتند. رئیس مجلس اعلای اسلامی عراق، رهبر جریان حکمت ملی، حزب الدعوة، حزب عصائب اهل الحق، جماعت علمای عراقی و مقتدا صدر نیز از جمله احزاب و شخصیت‌های عراقی بودند که درگذشت آیت الله هاشمی‌شاهرودی را تسلیت گفتند.

امروز در سراسر کشور عزای عمومی اعلام شد

هیات دولت در پیامی، ضمن تسلیت به مناسبت درگذشت آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی، روز چهارشنبه پنجم دی‌ماه را در سراسر کشور عزای عمومی اعلام کرد.